

ÚČELOVÉ ZNÁMKY FIRMY PIETTE

/ Antonín Tichý / tentonda@volny.cz / Svoboda nad Úpou

Svoboda nad Úpou je městem s bohatou průmyslovou historií. V 16. století to bylo hornictví, které přineslo obci udělení hornických práv a nadání erbem Ferdinandem I. v roce 1546 a povýšení na horní město Rudolfem II. roku 1580. V dalších stoletích hornictví postupně upadalo, až zcela zaniklo. Nový průmyslový rozkvět přinesla 2. polovina 19. století, kdy zde byly založeny Prosperem Piettem st., původem z Lucemburska, papírenské podniky. Ty k evropské slávě přivedl papírník Prosper Piette Rivage (1846–1928), pokračovatel v zakladatelské práci svého otce, vyhlášený filantrop, humanista, organizátor veřejného dění, propagátor Krkonoš a čestný občan města.

Papírenská firma Piette, působící ve Svobodě nad Úpou od roku 1866, nechala zhotovit několik účelových známek, které jsou v současnosti jedinými známými ražbami vydanými místními podniky. Některé známky byly před lety nalezeny v areálu někdejší Piettovy papírny ve Svobodě nad Úpou. Jednou z nich byla pozoruhodná mýtní známka (obr. 1). Její vyobrazení, pouhá péročka s několika nepřesnostmi,¹ bylo uveřejněno v německé encyklopedii účelových známek Wolfganga Hasselmanna (*Hasselmann 2007*, 862). Nezávisle na tom ji publikoval autor této práce v regionálním zpravodaji Svoboda forum v říjnu 2010 (*Tichý 2010*, 10) a tamtéž ještě v červnu 2013 (*Tichý 2013*, 10). Znamka se jménem vydavatele na líci P. PIETTE IN FREIHEIT má na rubu nápis MAUTH MARKE FÜR jasně určující její účel.² Sloužila jako zvýhodněné předplatné k přejezdu mostu. Z praktických důvodů je opatřena dodatečně vyvrtným otvorem, který sloužil uživatelům, tehdy většinou vozkům koňských potahů, při potřebě většího množství známek k jejich navlečení na šňůrku. Z historie je známo,³ že se mýto vybíralo na městském mostě přes řeku Úpu spojujícím tovární objekty s ostatním světem. Probíhala tudy doprava veškerého zboží na vlakové nádraží ve Svobodě nad Úpou, odkud byla zahájena doprava v roce 1871 a kde dodnes končí koleje.

Ze stejného nálezů rovněž pochází známka s ozdobným monogramem, velké M a přes něj zrcadlově položená dvě P, odkazující svým řemeslným provedením na některou zavedenou profesionální ražebnu. Já zkratku vzhledem k mnoha indiciím vykládám jako *Prosper Piette Marschendorf* nejen s přihlédnutím k místu nálezů, ale i ke skutečnosti, že zrcadlově situovaná písmena P, v mnoha případech provedená do tvaru V, jsou pro firmu, sídlící v tehdy samostatné obci Maršov I, typická od počátku. Hodnota ½ LITER v perlovci byla použita na mnoha účelových známkách vyrobených v různých ražebnách. Zde se však přímo nabízí renomovaná vídeňská dílna Wilhelm Pittner (*Haimann 2006*, 355–356),

kteřá prokazatelně produkovala ražby stejného typu a s nejbližším regionem byla v kontaktu (*Likovský – Tichý 1998*, 15). K čemu konkrétně známka sloužila, zůstává zatím neobjasněno, ale pravděpodobně jako poukázka na pivo pro zaměstnance papírny.

Stejného účelu je i další známka z nálezů v papírně. Jde o svépomocí vyrobenou známku s vyraženým monogramem z písmen PF a hodnotou ½. Můj výklad je celkem logický *Piette Freiheit*, jak se firma zřejmě pro zvýšení prestiže také prezentovala. Nemluvě o tom, že i přímo ve Svobodě nad Úpou měla jednu z provozoven, tzv. „*Beiwerk*“.

Po druhé světové válce byla „Piettká“ stejně jako ostatní papírny v místě znárodněna a začleněna do Krkonošských papíren, národní podnik Hostinné. V roce 1949 byla tato organizace rozdělena na čtyři menší celky, z nichž jeden byly Úpské papírny národní podnik se sídlem ve Svobodě nad Úpou založené vyhláškou ministra průmyslu k 1. 1. 1949. V roce 1958 byly opět sloučeny do národního podniku Krkonošské papírny se sídlem v Hostinném. Z uvedeného desetiletí pochází účelová známka vyrobená z hliníku jako jednostranná s dodatečným otvorem na zavěšení (obr. 4). Na líci je milimetr od okraje zvýšené úzké mezikružní a v jím vymezené ploše je ve třech řádcích negativně vyražena šestimístná číselná řada (u zobrazeného exempláře 000001) a plastický nápis verzálami ÚPSKÉ PAPIRNY N. P. / SVOBODA N. ÚPOU. Ten je v negativním otisku razidla i na rubní straně. Podle odhadu pozdějších zaměstnanců KRPA se užívala s největší pravděpodobností na výdej nástrojů, náradí a náhradních dílů ze skladu. Ke stejnému účelu sloužily ještě koncem minulého století prosté plechové kulaté střížky s otvorem na pověšení a raznicí vyraženým číslem pracovníka.

Podniky papírníků Piettů nebyly pouze v Krkonoších. Když bratři Prosper ml., Julius a Ludwig Piette v roce 1878 koupili papírnu v Papírnické ulici v Plzni 173, nesla firma ještě stále z piety k otci zakladateli název Prosper Piette. Bratři Piettové vlastnili papírnu do roku 1912, kdy ji zakoupila Neusiedelská akc. společnost na výrobu papíru. Plzeňskému závodu je přisuzována peněžní známka bez domicilu s hodnotou 20 (obr. 5), která byla uveřejněna v soupisu plzeňských účelových známek vydaném chebskou pobočkou České numismatické společnosti (*Mužik – Matala 1995*, č. 124). Popis známky doprovází odkaz na její exemplář zastoupený ve sbírce regionálních ražeb plzeňské pobočky ČNS pod číslem 417. Tato okolnost dokládá plzeňskou provenienci této známky, která bývá někdy z neznalosti chybně přidělována do Horního Maršova.

1: Mosaz, Ø 22,2 mm, otv. Ø 3,3–4,1 mm; 3,7 g

2: Mosaz, Ø 23,8 mm; 4,1 g

3: Zinek, Ø 27,0 mm; 1,8 g

4: Hliník, Ø 30,0 mm, otv. Ø cca 3–4 mm; 3,0 g

5: Mosaz, Ø 34,5 mm; 9,9 g

POUŽITÁ LITERATURA

- HAIMANN, P.: *Slovník autorů a zhotovitelů mincí, medailí, plaket, vyznamenání a odznaků se vztahem k Čechám, Moravě, Slezsku a Slovensku (1505–2005)*, Praha 2006
- HAMPEL, B.: *Auszüge der Geschichte der Stadt Freiheit, Freiheit 1925*
- HASSELMANN, W.: *Marken und Zeichen Lexikon. 4 Bände von A–Z sowie Hintergrundmaterial und Tafeln, XX + 1976 S. und 234 Tafeln*, Berlin 2007
- LIKOVSKÝ, Z. – TICHÝ, A.: *Ražebna Pittner ve Vidni – dodavatel účelových známek do Čech?* Numismatické listy 53, 15, 1998
- MUŽÍK, V. – MATALA, P.: *Známky Plzně a okolí, 2.*, Numismatická ročenka 1995, Cheb 1996, 16–60.
- TICHÝ, A.: *Sířipky z dějin: Most*. Svoboda forum XXI, č. 731, Svoboda nad Úpou, 10, 2010
- TICHÝ, A.: *Sířipky z dějin: Daj-li mi tu medaili...* Svoboda forum XXIV, č. 763, Svoboda nad Úpou, 10–11, 2013

POZNÁMKY

- 1 Název firmy je zkromolený na FIETTE, není zobrazen perlovec ani otvor.
- 2 Česky lze legendu volně přeložit mýtní známka za (firmu) P. Piette ve Svobodě.
- 3 O vybírání mýta na mostě přes Úpu jsou zmínky v obecních kronikách uložených v SOKA Trutnov, Memorabilienbuch der Stadt Freiheit 1837–1914, Gedenkbuch der Stadtgemeinde Freiheit 1922–1934, Kronika obce Svoboda nad Úpou 1951–1988 a souborně v samostatné vlastivědné publikaci Bernarda Hampela z roku 1925 *Auszüge aus der Geschichte der Stadt Freiheit*, str. 12–14. Za laskavou kolegiální výpomoc a odborné konsultace děkuji panu Marku Cajthamlovi.